

ISSN 2710-3056

Grail of Science

Periodical scientific journal

No 23 April 2021

The issue of journal contains

Proceedings of the I Correspondence
International Scientific and Practical Conference

**SCIENTIFIC RESEARCHES AND METHODS OF
THEIR CARRYING OUT: WORLD EXPERIENCE
AND DOMESTIC REALITIES**

held on April 2nd, 2021 by

NGO European Scientific Platform (Vinnytsia, Ukraine)
LLC International Centre Corporative Management (Vienna, Austria)

OUCI
Open Ukrainian Citation Index

Euro Science Certificate № 22221 dated 15.02.2021

UKRISTEI (Ukraine) Certificate № 230 dated 25.02.2021

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL

GRAIL OF SCIENCE

№ **2-3** April, 2021
with the proceedings of the:

I Correspondence International Scientific and Practical Conference

SCIENTIFIC RESEARCHES AND METHODS OF THEIR CARRYING OUT: WORLD EXPERIENCE AND DOMESTIC REALITIES

held on April 2nd, 2021 by

NGO European Scientific Platform (Vinnytsia, Ukraine)

LLC International Centre Corporate Management (Vienna, Austria)

**EUROPEAN
SCIENTIFIC
PLATFORM**

ICCM
International Centre
Corporate Management

Міжнародний науковий журнал «Грааль науки»

№ 2-3 (Квітень, 2021) : за матеріалами I Міжнародної науково-практичної конференції «Scientific researches and methods of their carrying out: world experience and domestic realities», що проводилася 2 квітня 2021 року ГО «Європейська наукова платформа» (Вінниця, Україна) та ТОВ «International Centre Corporate Management» (Відень, Австрія).

Editor in chief: Mariia Holdenblat

Deputy Chairman of the Organizing Committee: Rachael Aparo

Responsible for e-layout: Tatiana Bilous

Responsible designer: Nadiia Kazmina

Responsible proofreader: Hryhorii Dudnyk

International Editorial Board:

Alona Tanasiichuk - D.Sc. (Economics), Professor (Ukraine)

Marko Timchev - D.Sc. (Economics), Associate professor (Republic of Bulgaria)

Nina Korbozerova - D.Sc. (Philology), Professor (Ukraine)

Yuliia Voskoboinikova - D.Sc. (Arts) (Ukraine)

Svitlana Boiko - Ph.D. (Economics), Associate professor (Ukraine)

Volodymyr Zanora - Ph.D. (Economics), Associate professor (Ukraine)

Iryna Kucherak - Ph.D. (Pedagogy), Associate professor (Ukraine)

Iryna Markovych - Ph.D. (Economics), Associate professor (Ukraine)

Anton Kozma - Ph.D. (Chemistry) (Ukraine)

Dmytro Lysenko - Ph.D. (Medicine), Associate professor (Ukraine)

Yuriy Polyezhayev - Ph.D. (Social Communications), Associate professor (Ukraine)

Alla Kulichenko - Ph.D. (Pedagogy), Associate professor (Ukraine)

Taras Furman - Ph.D. (Pedagogy), Associate professor (Ukraine)

Siarhei Rybak - Ph.D. (Law), Associate professor (Republic of Belarus)

Anatolii Kornus - Ph.D. (Geography), Associate professor (Ukraine)

Tetiana Luhova - Ph.D. (Arts), Associate professor (Ukraine)

The conference is included in the catalog of International Scientific Conferences; approved by ResearchBib and UKRISTEI (Certificate № 230 dated February 25th, 2021); certified by Euro Science Certification Group (Certificate № 22221 dated February 15th, 2021).

Conference proceedings are publicly available under terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0).

The journal is included in the international catalogs of scientific publications and science-based databases: Index Copernicus, CrossRef, Google Scholar and OUCI.

Conference proceedings are indexed in ICI (World of Papers), CrossRef, OUCI, Google Scholar, ResearchGate, ORCID and OpenAIRE.

Свідоцтво про державну
реєстрацію друкованого ЗМІ:
КВ 24638-14578ПР, від 04.11.2020

Certificate of state
registration of mass media:
КВ 24638-14578ПР of 04.11.2020

СЕКЦІЯ XXII. ФІЛОЛОГІЯ ТА ЖУРНАЛІСТИКА

СТАТТІ

SOME FUNCTIONAL-STYLISTIC FEATURES OF THE MODERN SCIENTIFIC TEXT
Stepanova I. Nykyporets S. 338

АНАЛІТИЧНА ФОРМА ЧАСУ КРИМСЬКОТАТАРСЬКОГО ДІЄСЛОВА
НА -CAQ EDİ
Дворова О.Ю. 341

«ДІАЛОГ КУЛЬТУР» У ТВОРЧОСТІ ШОЛОМ-АЛЕЙХЕМА
Конєва Т.М. 345

ДОСЛІДЖЕННЯ СПОЛУЧУВАНOSTІ НІМЕЦЬКИХ СОМАТИЗМІВ ЗА
ДОПОМОГОЮ СТАТИСТИЧНИХ МЕТОДІВ
Лейцюсь Г.М., Шеверун Н.В. 350

ДУХОВНІСТЬ ТА ЕКЗИСТЕНЦІЙНИЙ ВИБІР У ТВОРЧОСТІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ
Чумак Т.М. 356

ПОЕТИЧНИЙ ЖИВОПИС ВАЛЕНТИНИ НАУМИЧ
Немченко І.В. 362

СЛОВОСПОЛУЧЕННЯ ЯК СИНТАКСИЧНА ОДИНИЦЯ У СУЧАСНІЙ
ГРАМАТИЧНІЙ ТЕОРІЇ
Бабій І.М., Свистун Н.О. 370

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

ВЕРБАЛЬНА КОДИФІКАЦІЯ ІНФОРМАЦІЇ У НОМЕНКЛАТУРНИХ
НАЙМЕНУВАННЯХ ЗБУДНИКІВ ІНФЕКЦІЇ
Телеки М.М. 375

ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНІСТЬ ДРАМИ Ф. ВЕДЕКІНДА «ПРОБУДЖЕННЯ ВЕСНИ»
Майковська В.О. 378

СТИЛЬОВІ ОСОБЛИВОСТІ ЗБІРКИ «СОН ІЗ ДЗЬОБА СТРИЖА»
В. ДАНИЛЕНКА
Бродюк Ю.М. 380

СЕКЦІЯ XXIII. ФІЛОСОФІЯ ТА ПОЛІТОЛОГІЯ

СТАТТІ

CRITICAL THINKING IN THE CONTEXT OF THE WORLD VUCA: ITS ROLE
AND DEFINITION
Naumkina O. 382

DOI 10.36074/grail-of-science.02.04.2021.075

СЛОВОСПОЛУЧЕННЯ ЯК СИНТАКСИЧНА ОДИНИЦЯ У СУЧАСНІЙ ГРАМАТИЧНІЙ ТЕОРІЇ

Бабій Ірина Михайлівна

канд. філол. наук, доцент, доцент кафедри
загального мовознавства і слов'янських мов
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка, УКРАЇНА

Свистун Н. О.

канд. філол. наук, доцент, доцент кафедри
загального мовознавства і слов'янських мов
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка, УКРАЇНА

Анотація. Стаття присвячена розгляду словосполучення як синтаксичної одиниці, зокрема аналізу граматичної природи словосполучень та їх типології у сучасній синтаксичній теорії. Окреслено основні наукові підходи до класифікації словосполучень. Охарактеризовано основні види підрядного зв'язку: узгодження, керування, прилягання, а також з'ясовано особливості відмінкового прилягання. У статті описані структурні типи словосполучень: прості, складні, комбіновані. З'ясовано семантико-синтаксичні відношення між компонентами сурядних і підрядних словосполучень.

Ключові слова: словосполучення, підрядне словосполучення, сурядне словосполучення, узгодження, керування, прилягання, відмінкове прилягання.

В останні десятиріччя помітний дослідницький інтерес до питань синтаксису. Теоретичні засади вивчення синтаксису сформувались у працях мовознавців другої половини XIX ст., однак синтаксис «завжди був і залишається зосередженням найсучасніших напрямів мовознавчих досліджень, середовищем вибору доцільних для їх здійснення методів і сферою застосування різних експериментальних методик» [1]. Мовознавці виділяють формально-синтаксичний, семантико-синтаксичний, комунікативний, функціональний та інші аспекти вивчення синтаксису. Відомими дослідниками синтаксису є М. Петерсон, В. Белошапкова, М. Каранська, Н. Шведова, І. Вихованець, К. Городенська, Н. Гуйванюк, І. Слинко, О. Кульбабська, А. Загнітко, К. Шульжук, П. Дудик, Л. Прокопчук, С. Бевзенко, Л. Литвин та ін.

У нашій праці зацентруємо увагу на розгляді словосполучення як синтаксичної одиниці, оскільки в сучасній граматиці наявні різні підходи до розгляду природи, типів та граматичних характеристик словосполучень.

Meta нашої праці – сформулювати та охарактеризувати основні сучасні

підходи до аналізу словосполучення в сучасній граматиці.

Для реалізації зазначеної мети необхідно розв'язати такі **завдання**: описати лінгвістичну природу словосполучення; охарактеризувати основні підходи до класифікації словосполучень; описати синтаксичні форми підрядного зв'язку; розглянути структурні види словосполучень.

У сучасній синтаксичній теорії панівним є погляд на словосполучення як синтаксичну одиницю. На думку дослідників, серед синтаксичних одиниць найбільша невизначеність притаманна словосполученню, що має тривалу історію дослідження. Однак і сьогодні у мовознавстві відсутній єдиний погляд на це поняття. Сформувалось кілька позицій щодо статусу словосполучення, детально зупинимось на них.

У розвитку теорії словосполучення вагомою була теорія П. Фортунатова, за якою словосполучення вважали основною синтаксичною одиницею і речення розглядали як закінчене словосполучення.

Словосполучення, на відміну від речення, зовсім не є цільною одиницею мовного спілкування і повідомлення. Для структури словосполучення не характерні і не типові ті своєрідні так звані суб'єктивно-об'єктивні синтаксичні категорії (на зразок категорії особи, часу і модальності), які зумовлюють відносну закінченість повідомленої думки в мові.

Українські граматики сформували бачення словосполучення як частини речення; словосполучення виділяється з речення. До словосполучень зараховували тільки сполучення слів, побудовані на основі підрядного синтаксичного зв'язку. Такого погляду дотримуються Н. Шведова, А. Загнітко, В. Бабайцева та ін. Зауважимо, що тривалий час так і характеризували словосполучення.

У сучасному синтаксисі словосполучення розглядають як поєднання слів, які побудовані не тільки на основі підрядного зв'язку, а й сурядного, тому науковці виділяють підрядні і сурядні словосполучення. В україністиці такий погляд обстоює І. Вихованець. На думку лінгвіста, словосполучення – «підпорядкована реченню непередикативна синтаксична одиниця-конструкція, граматичне і змістове поєднання двох або більше повнозначних слів (чи словоформ), яке зі змістового боку є складним найменуванням явищ дійсності, а з формально-синтаксичного – сполученням повнозначних слів за допомогою підрядного або сурядного зв'язку» [2]. Підрядні і сурядні словосполучення, «об'єднуючись своєю спрямованістю на ускладнення базової реченневої схеми, розрізняються характером ускладнення, а також закритістю/відкритістю внутрішньої організації. У такому разі підрядні словосполучення бувають звичайно двочленними, а сурядні – двочленними й багаточленними» [2]. На відміну від підрядних, сурядні словосполучення характеризуються відкритою структурою, синтаксичною рівноправністю компонентів. За твердженням П. Дудика, Л. Прокопчук, сурядними є «словосполучення, складові яких (лексеми поза реченням, лексеми й члени речення в складі речення) поєднані між собою сурядним зв'язком, синтаксично не підпорядковані одна одній» [3]. Дослідники, які заперечують сурядні словосполучення, вважають, що «говорити про сурядну сполуку слів як про смислову і граматичну єдність не можна» [5].

К. Шульжук розглядає словосполучення як «синтаксичну конструкцію,

утворену з двох чи більше повнозначних слів, поєднаних підрядним або сурядним зв'язком» [5]. Мовознавець виокремив три основні підходи до визначення об'єкта словосполучення [1] підрядні, що включають предикативні і сурядні словосполучення; 2) підрядні і сурядні; 3) підрядні], зазначив, що в сучасній лінгвістиці «утверджується погляд, згідно з яким виділяють підрядні і сурядні словосполучення» [5]. Компоненти сурядних словосполучень поєднуються за допомогою єднальних, зіставно-протиставних, розділових сполучників (*хлопці і дівчата; не математика, а фізика; вітер чи дощ*) і безсполучниково (*яблука, груші, сливи*).

У сучасній синтаксичній теорії дискусійною залишається типологія словосполучень. Сьогодні усталилась класифікація підрядних словосполучень за такими ознаками:

- а) морфологічною належністю головного слова;
- б) за формою підрядного зв'язку;
- в) типом семантико-синтаксичних відношень між компонентами.

Панівною в сучасному мовознавстві є класифікація словосполучень за морфологічним вираженням головного слова. За цим критерієм виділяють такі словосполучення: **іменникові (субстантивні)**: *розумна дівчина, директор школи*; **прикметникові (ад'єктивні)**: *готовий до іспиту, повний смутку*; **числівникові (нумеральні)**: *мало учнів, двадцять днів*; **займенникові (пронімінативні)**: *щось найкраще, кожен із нас*; **дієслівні (вербальні)**: *пильно вдивлятися, швидко читати*; **прислівникові (адвербіальні)**: *далеко від міста, завтра вранці* та ін. Зауважимо, що деякі науковці об'єднують іменникові, прикметникові, числівникові, займенникові в групу іменних словосполучень. А. Загнітко, зокрема, виділяє дієслівні, іменні, прислівникові [6]. І. Вихованець виокремлює іменникові, інфінітивні, дієслівні, прикметникові, прислівникові [2].

У сучасній граматиці традиційно виділяють три основні синтаксичні форми підрядного зв'язку: а) **узгодження** (повне – неповне); б) **керування** (сильне – слабе – напівслабе, опосередковане – безпосереднє); в) **прилягання**. Крім названих, науковці додають четверту форму – **кореляцію** (*хлопець-аспірант, дівчина-художниця*), розглядаючи її як «зв'язок між іменниками, коли один з них дублює флексії іншого для вираження апозитивних відношень» [7].

Зауважимо, що багато дискусій триває сьогодні і щодо прилягання, а саме: про межі прилягання, широке і вузьке розуміння цього поняття. У вітчизняному і зарубіжному мовознавстві панівним є погляд, за яким прилягання – це «форма (спосіб) підрядного зв'язку, за якої опорне у словосполученні слово не вимагає ні з формального, ні з семантичного погляду у залежного слова певних граматичних форм» [2]. Залежні слова виражені незмінними словами (прислівниками, дієприслівниками, інфінітивами тощо): *говорити виразно, тихо співаючи* та ін. Однак сьогодні більшість сучасних синтаксистів схиляється до думки, що прилягати можуть також відмінкові форми. Йдеться про «**відмінкове прилягання**», про вузьке і широке тлумачення прилягання.

Автори відомої праці «Синтаксис сучасної української мови: Проблемні питання» І. Слинко, Н. Гуйванюк, М. Кобилянська детально проаналізували **відмінкове прилягання**, визначивши його «зв'язок, який виникає при приєднанні до повнозначного слова відмінкової чи прийменниково-відмінкової форми з

означальним чи обставинним значенням [7]. Науковці зауважують, що сам термін «відмінкове прилягання» загалом правильний, але не цілком точний, бо прилягають не тільки безприйменникові, а й прийменникові відмінки» [7].

Зазначимо, що, крім традиційних трьох форм синтаксичного зв'язку, мовознавці виділяють ще **тяжіння** – «особливий різновид синтаксичного зв'язку, за якого залежне слово, що стоїть після присудка і підпорядковується йому (виступає в ролі повнозначної зв'язки при іменному складеному присудку), семантично тяжіє до підмета й опосередковано (через присудок) пояснює його, узгоджуючись з ним у роді, числі й відмінку» [8]. Залежним словом виступають прикметники, дієприкметники, порядкові числівники, займенники прикметникового типу, які формально узгоджуються з підметом, але не означають його, наприклад: *Він соромився, що йде повз них (поранених), рум'яний і здивований* (О. Гончар) [8].

Між компонентами словосполучень наявні семантико-синтаксичні відношення. Традиційно у сурядних словосполученнях виділяють **єднальні** (*яблука і сливи; статті, нариси, фейлетони*); **зіставно-протиставні** (*кислий, але смачний; не фізика, а математика*); **розділові** (*то сонце, то дощ, то вітер; то сміється, то плаче*). І. Вихованець виділяє ще **градаційні** відношення (*не тільки дорослі, але й діти; не тільки красива, але й скромна*). Важливу роль у вираженні семантико-синтаксичних відношень відіграють сполучники.

У підрядних словосполученнях наявні три семантико-синтаксичні відношення: **атрибутивні (означальні)**: *білий птах, вірш учительки, блузка з мереживом*; **субстанціальні (об'єктні)**: *намалювати картину, хвалитися досягненнями*; **адвербіальні (обставинні)**: *мешкати в Києві, прийти вчасно*.

У «Граматиці української мови» І. Вихованець звертає увагу на наявність перехідних семантичних процесів, коли «семантика компонента словосполучення взаємодіє з семантикою відношень. Багато словосполучень поєднує кілька значень, на семантику компонента нашаровується семантика відношення. Нерідко поєднуються атрибутивні й обставинні значення (*місто наприкінці сторіччя, праця задля поступу*), атрибутивні й об'єктні значення та ін. (*дума про тебе, написання книжки*) та ін. [2].

А. Загнітко у «Теоретичній граматиці української мови: Синтаксис» за характером смислових відношень між компонентами усі словосполучення поділяє на **атрибутивні, об'єктні, обставинні, суб'єктні** (*приїзд батька, знищено ураганом*), **комплетивні** (*склянка води, ставати червоним*) [6].

У сучасній граматиці науковці виділяють структурні типи синтаксичних словосполучень: **прості – складні, непоширені – поширені, елементарні – неелементарні, прості – ускладнені** тощо. Панівним є поділ словосполучень на прості та складні (у працях К. Шульжука, А. Загнітка, М. Каранської, І. Слинська, Н. Гуйванюк, М. Кобилянської, С. Дудика, Л. Прокопчук, С. Бевзенка та ін.). І. Вихованець виділяє елементарні й ускладнені (неелементарні). Прості словосполучення складаються з двох повнозначних слів, поєднаних підрядним або сурядним зв'язком: *красивий хлопець, гарно співати, пшениця і жито*. Складні словосполучення утворюються з трьох і більше повнозначних слів, їх можна розкласти на кілька простих словосполучень: *новий будинок з ліфтом, бразильська мелена кава*. Крім простих і складних, деякі мовознавці виділяють

ще *комбіновані* словосполучення, які «містять просте словосполучення як частину будови: *хлопець високого зросту, жінка з каштановим волоссям* (явище делексикалізації), *смачне яблуко хлопчика, рецепт котлети по-київськи* і под.» [4].

Зауважимо, що не кожне сполучення слів є словосполученням. Так, не є синтаксичними словосполученнями предикативні центри, поєднання самостійної та службової частини мови, аналітичні граматичні форми тощо (*більш сміливий, нехай намалює, зробив би, читай же, депутати проголосували*).

А. Загнітко у монографії «Теоретична граматики української мови: Синтаксис» охарактеризував словосполучення за рівнем злитості компонентів, виокремивши три групи: вільні, синтаксично зв'язані і фразеологічно зв'язані. У синтаксично вільних словосполученнях кожний компонент виконує в реченні роль окремого члена речення (*рожева сукня, опублікувати статтю, прийти увечері*). «Синтаксично зв'язані (нечленовані, неподільні, цілісні) словосполучення виконують роль одного члена речення» [6]. Йдеться про словосполучення на кшталт *три роки, батько з сином, кілька пісень*. В окрему групу науковці об'єднують фразеологізми, які за значеннями відповідають слову і можуть бути легко ним замінені (*зарубати на носі* – запам'ятати, *ні пари з уст* – мовчати, *накивати п'ятами* – тікати, *дерти носа вгору* – зазнаватися та ін.). Хоча частіше науковці усі словосполучення за характером зв'язку компонентів поділяють на дві групи: синтаксично вільні і синтаксично нерозкладні (невільні). До другої групи відносять фраземи. Зауважимо, що у підручниках і навчально-методичних посібниках функціонує погляд, за яким фраземи не вважаються словосполученнями.

Висновки. Отже, в сучасній синтаксичній теорії питання про словосполучення як синтаксичну одиницю, зокрема її граматичну природу, класифікації, сьогодні залишається одним із актуальних та дискусійним. За період становлення словосполучення як основної синтаксичної одиниці сформувались основні підходи до класифікації словосполучень. Широкою є аспектологія вивчення словосполучень та їх типологія.

Список використаних джерел:

- [1] Кадомцева, Л. О. *Українська мова. Синтаксис простого речення* (1985). Київ: Вища школа.
- [2] Вихованець, І. Р. (1993) *Граматики української мови. Синтаксис*. Київ: Либідь,
- [3] Дудик, П. С. & Прокопчук Л. В. (2010) *Синтаксис української мови: підручник*. Київ: ВЦ «Академія»,
- [4] *Сучасна українська літературна мова: Морфологія. Синтаксис* (2010) Київ: Знання,
- [5] Шульжук, К. Ф. (2004) *Синтаксис української мови*. Київ: Видавничий центр «Академія»,
- [6] Загнітко, А. П. (2001) *Теоретична граматики української мови: Синтаксис: монографія*. Донецьк: ДонНУ,
- [7] Слинко, І. І., Гуйванюк, Н. В. & Кобилянська, М. Ф. (1994) *Синтаксис сучасної української мови: Проблемні питання: навчальний посібник*. Київ: Вища школа,
- [8] Бевзенко, С. П. Литвин, Л. П. & Семеренко, Г. В. (2005) *Сучасна українська мова. Синтаксис*. Київ: Вища школа.